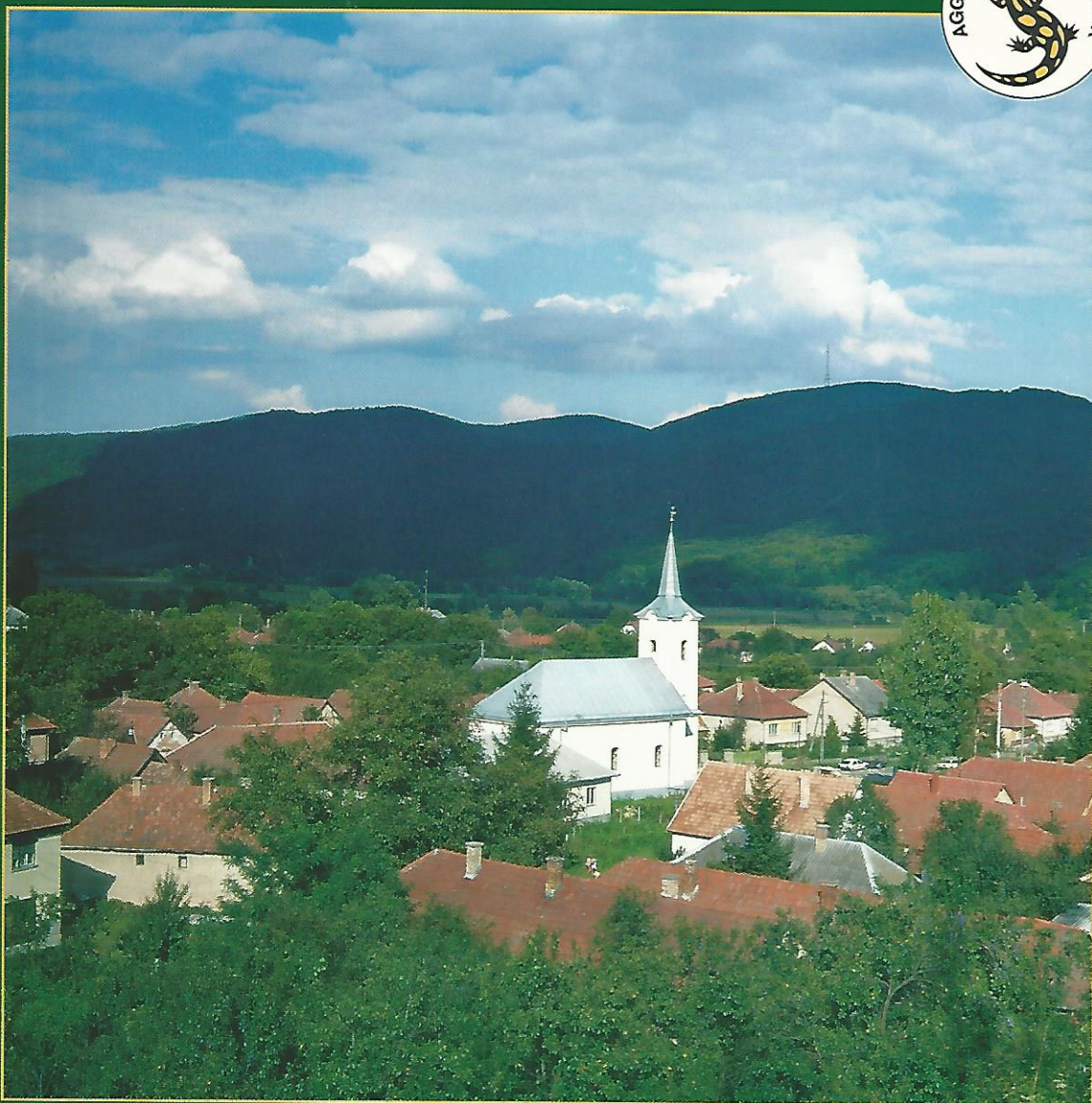

AZ AGGTELEKI NEMZETI PARK ÉS KÖRNYÉKE

KULTÚRTÖRTÉNETI ÉRTÉKEI – I.

ÉPÍTÉSZETI EMLÉKEK

Az Aggteleki Nemzeti Parkot az élő és élettelen természeti értékek védelmére és bemutatására 1985-ben hozták létre. Legnagyobb kincsét a rendkívül változatos karszt, és az 1995 óta a Világörökség részét képező barlangvilág jelenti, élén a *Szlovákiába* átnyúló, 25 km hosszú *Baradla-Domica-barlangrendszerrel*. Emellett számos ritka növény- és állatfajnak is otthont ad a terület, amely hazánk egyik legforgalmasabb kirándulóhelye lett az elmúlt évtizedekben. A turisták megcsodálják a föld alatti mesevilágot, oda- és visszaútban gyönyörködnek a megkapó szépségű tájrészletekben, de csak kevesen veszik a fáradságot, hogy a jelzett turistautak vagy a kiépített tanösvények csendjében bandukolva közelebből is megismerkedjenek a geológiai, botanikai és zoológiai értékekkel. A barlangok döntő többsége eleve csak a kutatók számára elérhető, és az ezerszínű élővilág tanulmányozása is inkább a szakembereknek szerez örömet, elfoglaltságot. Látszólag tehát nagyon egyoldalú a táj idegenforgalma, mintha kizárólag a nagyközönség által látogatható egyetlen barlangra, a *Baradlára*, illetve a két barlangközpontra: *Aggtelekre* és *Jósvafőre* korlátozódna. Aki azonban a sablonokkal szakítva letér a megszokott főutakról, a nemzeti park új, kevésbé ismert és becsült arcával szembesülhet: rácsodálkozhat a vidék rejtőzködő építészeti emlékeire. Az időtlen csendben szunnyadó, ódon hangulatú aprófalvak, az ostromverte várromok, az évszázadok viharait túlélő bájos kis templomok, a többnyire gazdátlanul árválkodó büszke kastélyok és kúriák, a népi építőmesterség még élő tanúi egyenrangú értékei a védett természeti környezetnek.

Az a terület, amelyre az *Aggteleki Nemzeti Park* és térsége esik, hajdan három vármegyéhez tartozott: *Gömörhöz*, *Borsodhoz* és *Tornához* (*Abauj-Tornához*), azoknak is a legtávolabbi szegletében foglalt helyet. (A megyehatárok *Kánó* közelében futottak össze.) Város, nagyobb település nem volt erre, a központok messze feküdtek. Az évszázadok során azonban mindig megtalálták a helyüket és a maguk módján boldogultak a hegyek-dombok között megbúvó kistelepülések. Amikor a trianoni határt meghúzták, a vidék elvesztette korábbi hátterét, a kincses *Felvidéket*, és az ország periferiájára szorult. Azóta mintha megállt volna az idő: a máshol rohamtempójú változások itt alig éreztették hatásukat. A népesség fokozatosan csökkent, mert munkát, megélhetést biztosító elfoglaltságot nemigen talált a felnövekvő nemzedék. Ennek az lett a szomorú következménye, hogy napjainkra több falu is a kihalás szélére jutott.

Ami a lakosságnak hátrányt jelentett, az a műemlékek szempontjából kifejezetten előnyös volt: a falvak elzártságának és hanyatlásának köszönhetően többségük elkerülte a lerombolást és újjáépítést, legfeljebb kisebb-nagyobb átalakításokat végeztek rajtuk. A múlt néma tanúiként mindannyiunk öröme közöttünk maradtak, sokat megőrizve eredeti arculatukból. De osztoztak a vidék szomorú sorsában: anyagiak híján a helyi közösség-

gek nem mindenütt tudtak jó gazdáik lenni, fényük megkopott, létük sok esetben veszélybe került. A hivatalos műemlékvédelem segítő keze kellett ahhoz, hogy megmeneküljenek a végső pusztulástól. Igaz, korábban nem sok figyelmet fordítottak rájuk, az 1970-es években azonban gyökeresen megváltozott a helyzet: évtizedek mulasztásait pótolva alig tíz év alatt elvégezték a térség öt legjelentősebb templomának feltárását és helyreállítását, s emellett sok állagmegóvásra, kisebb renoválásra is sor került.

Hazánk történelmének minden korszakát és csaknem valamennyi művészeti stílusát képviselik az Aggteleki Nemzeti Park és a szomszédságában levő települések kultúrtörténeti emlékei. A természeti adottságok mellett a vidék másik fontos idegenforgalmi vonzerejét jelentik, pontosabban jelenthetnék, ha az idelátogatók tudnának róluk, tisztában lennének értékeikkel, jelentőségükkel. A most induló sorozat célja, hogy képekkel és a legfontosabb adatok közlésével bemutassa a karsztvidék és környékének építészeti hagyományait (*I. füzet*), ipartörténeti emlékeit, népszokásait, valamint az itt született irodalmi és képzőművészeti alkotásokat. A fotók elsősorban azokat az emlékeket ábrázolják, amelyek kevésbé ismertek és fényképük a szakirodalomban sem lelhető fel.

A könyvben szereplő települések helyszínrajza, az ott található értékek jelképével

